

STRUKTURALNE KARAKTERISTIKE AKCENTUACIJE U HRVATSKOM KNJIŽEVNOM JEZIKU

Stjepan Sekereš

U hrvatskom književnom jeziku naglasci najčešće stoje na prvom slogu, ali uzlazni naglasci mogu stajati i na unutrašnjim slogovima. Dužine mogu stajati samo iza naglaska, dok su u starom jeziku mogle stajati i ispred naglaska. U višesložnim riječima iza naglaska mogu biti duga i dva sloga, a vrlo rijetko i tri sloga. Ovdje ćemo prikazati u kojoj se količini javljaju pojedini naglasci u jednosložnim, dvosložnim i višesložnim riječima, kod kojih riječi i poslije kojih naglasaka se javljaju dužine (na prvom, drugom, trećem ili četvrtom slogu iza naglaska), da li se i u kojem broju naglasci javljaju u otvorenom ili zatvorenom slogu, u kojem se otvorenom ili zatvorenom slogu javljaju pojedini naglasci, u kojem broju itd. Na taj ćemo način dobiti potpuniju sliku o razmještanju i mjestu naglasaka u pojedinim kategorijama riječi, zatim o razmještanju i broju dužina iza pojedinih naglasaka, kao i o odnosu naglaska i dužine u pojedinim riječima. U dosadašnjim studijama nije o tome gotovo ništa pisano.

Podatke za ovu radnju uzimao sam iz ovih rječnika: 1. F. Iveković—I. Broz: Rječnik hrvatskoga jezika (Zagreb, 1901), 2. Pravopisni rječnik (Zagreb, 1960), 3. M. Deanović—J. Jernej: Hrvatsko ili srpsko talijanski rječnik (Zagreb, 1975). Kao primjere uzimao sam uglavnom one domaće riječi koje nisu izraziti provincijalizmi, zatim one strane riječi koje su se posve udomaćile u hrvatskom književnom jeziku. Nisam uzimao za primjere enklitike i proklitike jer one nemaju svoga naglaska, nego se naslanjaju ili prislanjaju na naglasak riječi iza ili ispred sebe. Budući da se u rječnicima imenske riječi javljaju u nominativu jednine, a glagoli u infinitivu, to sam za primjere uzimao samo takve oblike riječi. U pojedinim paradigmatskim oblicima bit će to stanje nešto drukčije, ali većih promjena neće biti. Iz navedenih rječnika uzeo sam za primjere u ovom radu 20 763 riječi. Time su uglavnom obuhvaćene sve važnije riječi koje se upotrebljavaju u razgovornom jeziku.

Ako sam kod trosložnih, četverosložnih i peterosložnih riječi za neke slučajeve zabilježio samo 1–4 primjera, onda te podatke nisam unosio u statistiku jer su kod spomenutih riječi uglavnom izuzetne pojave. Međutim, u bilješkama sam zabilježio i takve podatke. Kod šesterosložnih i sedmerosložnih riječi unosio sam u statistiku i slučajeve s 1–4 primjera jer za takve riječi ima malen broj primjeraka, stoga bi ispuštanjem takvih podataka bila narušena struktura tih riječi.

1. Jednosložne riječi

Jednosložne riječi u književnom jeziku mogu imati samo kratkosilazni i dugosilazni naglasak. Odnos između kratkih i dugih naglasaka jest ovakav: 1. kratkosilazni naglasak 206 riječi (36%). 2. dugosilazni naglasak 372 riječi (64%). Jednosložnih naglašanih riječi ima ukupno 578 (3% od ukupnog broja naglašanih riječi).¹

¹ Postupak je uzet s korekturom.

Primjeri: cār, čas, düg, jös, kòm, miš, naš, növ, päs, ris, Rüs, sit, söb, tih; cäst, cüd, dân, gräd, höd, jäk, köst. ljep, ljüt, mëd, mīr, nöž, njüh, òn, pūž, räd, rëd, röd, sīn, šüm, trī, vöz, vük, zöv, žär, žīv, žüt.

2. Dvosložne riječi

kratkosilazni naglasak

a) bez dužine iza naglaska	1204 riječi
b) s dužinom iza naglaska	472 riječi
ukupno s kratkosilaznim naglaskom	1676 riječi (43%)

dugosilazni naglasak

a) bez dužine iza naglaska	264 riječi
b) s dužinom iza naglaska	67 riječi
ukupno s dugosilaznim naglaskom	331 riječ (8%)

kratkouzlazni naglasak

a) bez dužine iza naglaska	769 riječi
b) s dužinom iza naglaska	434 riječi
ukupno s kratkouzlaznim naglaskom	1203 riječi (30%)

dugouzlazni naglasak

a) bez dužine iza naglaska	643 riječi
b) s dužinom iza naglaska	60 riječi
ukupno s dugouzlaznim naglaskom	703 riječi (18%)

Ukupno dvosložnih naglašenih riječi 3913 (19% od ukupnoga broja riječi).

Na temelju iznesenog možemo zaključiti ovo: 1. najviše dvosložnih riječi ima kratkosilazni naglasak (43%), a najmanje dvosložnih riječi ima dugosilazni naglasak (8%); 2. najveći broj dvosložnih riječi nema dužine iza naglaska (74%), dok znatno manji broj tih riječi ima dužinu iza naglaska (26%).

Primjeri: bačva, brškva, bukva, čaplja, guska, iskra, jama, krūška, kūca, ljūška, mačka, mreža, njiva, pātka, prāti, sūknja, trēsnja, višnja, zgrāda, zvāti, žica; bačvār, bōkōr, čōkōt, cōpōr, dīnār, gāleb, grūmēn, jūtrōs, kāmēn, kēstēn, krēmēn, pāuk, pīstēn ūjāk, vītēz, Zēmūn; banka, būnda, cīkva, dīvno, hlādno, jūžno, lākat, lāžan, ljepo, Mārko, pāndža, pīvo, rūjan, sūnce, tūtanj, žīvanj; bōlnīk, kōlnīk, kūtnjāk, pūtnīk, rādīk, rūdnīk, tājīk, Trāvīk, zbōrnīk; čōvjek, dūkat, izbor, jēzik, kōza, ljiljan, mālen, mëdvjed, obraz, obrok, odmor, òrah, sēlo, tele, ūzrok, vjēncīc; gārōv, kōjī, kūdā, kūdrōv, kūsōv, lāžōv, lūdōv, mīrkōv, òpēt, zēljōv; bāka, būna, čāma, dōci, dūša, glāva, gnijēzdo, hrāna, Jānja, Kīna, kūna, ljūbav, Māra, nārod, pōci, rūda, šēva, trēsti, tūga, vīno, zākōn; lōpōv, nābōj, nāpōj pācōv, rāzbōj, vālōv, zāvōj.

3. Trosložne riječi

a) s naglaskom na prvom slogu

kratkosilazni naglasak

a) bez dužine iza naglaska	1 122 riječi
b) s dužinom na prvom slogu iza naglaska	369 riječi
c) s dužinom na drugom slogu iza naglaska	191 riječ
d) s dužinom na 1. i 2. slogu iza naglaska	144 riječi
ukupno s kratkosilaznim naglaskom	1 826 riječi (27%)

dugosilazni naglasak

a) bez dužine iza naglaska	53 riječi
b) s dužinom na prvom slogu iza naglaska	16 riječi
c) s dužinom na drugom slogu iza naglaska	6 riječi
d) s dužinom na 1. i 2. slogu iza naglaska	6 riječi
ukupno s dugosilaznim naglaskom	81 riječ (1,20%)

Primjeri: bđckati, bđlestan, Ćiganin, čūpati, gōdina, grāđanin, jābuka, jāgoda, jāzavac, jēzero, ōbala, pētero, skākavac, žalostan; Ćigānka, grāđānka, ikāko, kāsarna, nāsāmo, nākrivo, pēčivo, pōtpōranj, vārivo; imenik, imenjāk, izvještāj, listopād, mūčenik, nādničār, nōvinār, ōbičāj, pōložāj, rŭkopis, tisući, ŭčenik, zāvijčāj; bāčvārski, dīnārski, dūnāvski, pōznātōst, pōželjnōst, rībārski, svēmīrski, zēmūnski; Đurdevac, Kārlovac, kārtati se, mājstorov, nāvika, prāvdati, zādruha, zārada, zāštita; Kārlōvci, rādnikov, rūdnikov, tājnikov, Vīnkōvci, žūpnikov; lōgornik, smīrenōst, vēzanōst, zādruhār, zāstavnik; blāgdānski, prāznīčki, pūtnički, rādnički, rūdnīčki.

kratkouzlazni naglasak

a) bez dužine iza naglaska	1 787 riječi
b) s dužinom na prvom slogu iza naglaska	401 riječ
c) s dužinom na drugom slogu iza naglaska	149 riječi
d) s dužinom na 1. i 2. slogu-iza naglaska	291 riječ
ukupno s kratkouzlaznim naglaskom	2 628 riječi (38%)

dugouzlazni naglasak

a) bez dužine iza naglaska	730 riječi
b) s dužinom na prvom slogu iza naglaska	287 riječi
c) s dužinom na drugom slogu iza naglasaka	33 riječi
d) s dužinom na 1. i 2. slogu iza naglaska	40 riječi
ukupno s dugouzlaznim naglaskom	1 090 riječi (16%)

Ukupno trosložnih riječi s naglaskom na prvom slogu 5 625 (82% od ukupnog broja trosložnih riječi).

Primjeri: čōbanin, dēbeo, dvōranin, kršćanin, lēzati, ljūbazno, nōsiti, prōsiti, seljanin, tīranin, vēčera, vēljača, žarulja, žutica; blāgājna, čitānka, glāvūrda, hīvātski, kōmānda, nāčeti, nēpravda, sēljānka, slūžāvka, štrcaljka, zāčeti, zāpēti; bēskućnik, grāničār, kōnjā-

nik, òvrätnik, pòslènik, ùrèdник, ùvòdник, buntòvnik, Dùbròvnik, pòslànik, pùkòvnik; Báčvanin, bádemov, Bèćanin, čámiti, dúhati, hváliti, Líćanin, násljedstvo, rázlika, Rím-ljanin, trážití, túžití, západno; dóstòjno, gúrànje, lútànje, nárječje, náselje, pítànje, rás-křšće, súdènje, tráženje, zídànje, zárènje; náčèlník, nágònskí, námjèsník, nárèdník, náròd-ní, párnīčar, rázrèdní, rázrèdník, sávjetník, zákòník, úrèdskí; nádzòrník, nástòjník, prijé-stòlní, ráskölník.

b) s naglaskom na srednjem slogu

kratkouzlazni naglasak

a) bez dužine iza naglasaka	567 riječi
b) s dužinom iza naglasaka	232 riječi
ukupno s kratkouzlaznim naglaskom	799 riječi (12%)

dugouzlazni naglasak

a) bez dužine iza naglasaka	369 riječi
b) s dužinom iza naglasaka	23 riječi
ukupno s dugouzlaznim naglaskom	392 riječi (5,70%)

Ukupno s naglaskom na srednjem slogu 1 191 riječ (17% od ukupnog broja trosložnih riječi).

Sveukupno trosložnih riječi s naglaskom na prvom ili srednjem slogu 6 816 (33% od ukupnog broja zabilježenih riječi).

Primjeri: bogätstvo, bolèšljiv, dovèsti, dvoràna, gospòdin, ispèći, kišòvit, kojèšta, ku-kùruz, maglòvit, nadàsve, sudbìna, vretèno, zatèci; bolèsník, genèrál, izdávāč, kalèndār, naglāvcè, pomòcník, smetènjāk, šezdèsèt, vesèljāk, zelèmbāč, zimòvnik; bjegúnac, brežú-ljak, cikláma, doséci, jedínac, kovāčev, majúšan, otrága, olúja, povúci, rakéta, rasúlo, trenútak, vesèlje, zidārev; budúcnòst, formálnòst, jednākòst, pravílnòst, premúdròst, udòbnòst, zahválnòst.

Na temelju iznesenog možemo zaključiti ovo: 1. od trosložnih riječi s naglaskom na prvom slogu najviše ima riječi s kratkouzlaznim naglaskom (47%), a najmanje s dugosilaznim naglaskom (1,45%); 2. od trosložnih riječi s naglaskom na srednjem slogu najviše ima riječi s kratkouzlaznim naglaskom (67%), a mnogo manje s dugouzlaznim naglaskom (33%); 3. od trosložnih riječi s naglaskom na prvom slogu najviše ima riječi bez dužine iza naglasaka (68%), a mnogo manje s dužinom iza naglasaka (32%); kod trosložnih riječi s naglaskom na srednjem slogu broj riječi bez dužine iza naglasaka znatno je veći (78%) nego broj riječi s dužinom iza naglasaka (22%).

4. Četverosložne riječi

a) s naglaskom na prvom slogu

kratkosilazni naglasak

a) bez dužine iza naglasaka	294 riječi
b) s dužinom na prvom slogu iza naglasaka	33 riječi

c) s dužinom na drugom slogu iza naglaska	68 riječi
d) s dužinom na trećem slogu iza naglaska	33 riječi
e) s dužinom na 2. i 3. slogu iza naglaska	13 riječi
ukupno s kratkouzlaznim naglaskom ²	141 riječ (1,82%)
dugosilazni naglasak	
a) bez dužine iza naglaska	18 riječi
b) s dužinom na drugom slogu iza naglaska	6 riječi
ukupno s dugosilaznim naglaskom ³	24 riječi (0,30%)

Primjeri: Ćiganinov, dèsetero, gãzdovati, ìmenica, jãbučica, lãstavica, mìlovati, njêgovati, Pòžežanin, pñjateljev, ràtovati, ùčenica, ùokolo, ùsporedo; Kùčevkinja, lãžárkinja, mâtēmica, nēmìrnica, pãbìrciti, Pèštãnkinja; brãtimljēnje, ðimnjãčãrev, kmětovãnje, ljũbomōran, mjērodãvan, nãdnicãrka, pòdjednãko, ràtovãnje, svãkojãko, vòdoplãvan; àeroklũb, ìstinitōst, krũševačkĩ, kũkavičjĩ, mjēstemicē, nēsporazũm, plēmēnitōst; ðimnjãčãrskĩ, knjĩževnĩčkĩ, nãdnicãrskĩ, nòvinãrskĩ, prãdjedovskĩ, plũtopìsnĩ, ùčenĩčkĩ, zãvìčãjnĩ; Kãrlovčanin, plãndovati, prãznovati, Trãvničanin, Vĩnkovčanin, žãmoriti; plãndovãnje, prãznovãnje, žãmorēnje.

kratkouzlazni naglasak

a) bez dužine iza naglaska	1384 riječi
b) s dužinom na prvom slogu iza naglaska	76 riječi
c) s dužinom na 1. i 2. slogu iza naglaska	6 riječi
d) s dužinom na drugom slogu iza naglaska	263 riječi
e) s dužinom na trećem slogu iza naglaska	46 riječi
f) s dužinom na 2. i 3. slogu iza naglaska	10 riječi
g) s dužinom na 1. i 3. slogu iza naglaska	5 riječi
ukupno s kratkouzlaznim naglaskom ⁴	1790 riječi (23%)

dugouzlazni naglasak

a) bez dužine iza naglaska	52 riječi
b) s dužinom na drugom slogu iza naglaska	13 riječi
c) s dužinom na trećem slogu iza naglaska	7 riječi
ukupno s dugouzlaznim naglaskom ⁵	72 riječi (0,90%)

Ukupno trosložnih riječi s naglaskom na prvom slogu 2027 (26% od ukupnog broja trosložnih riječi).

² Među prikupljenim podacima nalaze se i tri primjera s dužinom na 1. i 2. slogu iza naglaska.

³ Među prikupljenim podacima nalaze se i dva primjera s dužinom na trećem slogu iza naglaska.

⁴ Među prikupljenim podacima nalaze se i tri primjera s dužinom na 1, 2. i 3. slogu iza naglaska.

⁵ Među prikupljenim podacima nalaze se: a) četiri primjera s dužinom na 1. slogu iza naglaska, b) jedan primjer s dužinom na 1. i 2. slogu iza naglaska, c) dva primjera s dužinom na 2. i 3. slogu iza naglaska, d) dva primjera s dužinom na 1. i 3. slogu iza naglaska, e) jedan primjer s dužinom na 1. i 3. slogu iza naglaska.

Primjeri: bēzdušnica, bōraviti, čāmovina, čōbaninov, državljānin, gibānica, izbaviti, izmazati, kōmovica, postōjbina, sastajati se, ūkućanin; blāgājnica, Dālmācija, Dūbrōvčanin, nārāncica, postōjbina, Slāvōnija, Slōvēnija; bītānženje, čēpurkanje; bēzbožnikov. brāniteljka, dōbavljānje, igralište, kaćiperka, kazalište, klīzalište, zāklinjānje; āpostolskī, bēsposlenōst, bēsposličār, bēzimenjāk, nēpravēdnīk; bēskućničkī, grāničārskī, kōnjanīčkī, pōslenīčkī, ūrednīčkī, gnjāvātorskī, sēnātorskī; ćūtalica, dōpisnica, nāsljednica, nāstavnica, pōzivnica, rāskrsnica, Zāgrecānin, zāštitnica; brlōženje, mīgoljēnje, pārloženje, pārnīčēnje; rāzličītōst, zākōnitōst.

b) s naglaskom na unutrašnjem slogu

kratkouzlazni naglasak

a) bez dužine iza naglaska	1753 riječi
b) s dužinom na prvom slogu iza naglaska	362 riječi
c) s dužinom na 1. i 2. slogu iza naglaska	93 riječi
d) s dužinom na drugom slogu iza naglaska	92 riječi
ukupno s kratkouzlaznim naglaskom	2300 riječi (41%)

dugouzlazni naglasak

a) bez dužine iza naglaska	1834 riječi
b) s dužinom na prvom slogu iza naglaska	544 riječi
c) s dužinom na 1. i 2. slogu iza naglaska	11 riječi
d) s dužinom na drugom slogu iza naglaska	5 riječi
ukupno s dugouzlaznim naglaskom	2394 riječi (44%)

Ukupno četverosložnih riječi s naglaskom na unutrašnjem slogu 4 694 (60% od ukupnog broja četverosložnih riječi).

Sveukupno četverosložnih riječi s naglaskom na prvom i unutrašnjem slogu 6 721 (32% od ukupnog broja zabilježenih riječi).

Primjeri: bezōbrazan, bjesōmućan, blebētuša, brādūrina, crnōmanjast, darōvati, glavōbolja, gramātika, jednōdušan, klepētūša, knjižūrina, komādati, ljepōtica, smrtōnosan, zimōvati, zmijūrina, čovjēčānstvo, dostojānstvo, gostoljubiv, svjedočānstvo; Afrīkānka, Alēksāndar, arēndātor, blebētānje, kašljūcānje, klokōtānje, kumōvānje; afrīkānskī, aūstrījskī, činōvničkī, dalmātīnskī, gospōdārskī, kalēndārskī, makēdonski; besprīstrānōst, bezōbraznīk, božānstvenōst, dragōcjenōst, filōzofskī, gramātičkī, sirōmaškī; Banāćānin, bulāzniti, cjelīvati, crkāvati, ćurlīkati, danjīvati, darīvati, dobīvalac, Evrópljanin, počīvati, tumāćiti, umākati, čovjēćuljak, Dalmātinac, dobřōćinstvo; barbūkānje, benāvljēnje, danjivānje, Evropljānka, tumačēnje, blagodarnōst; nedostōjnōst, nepristōjnōst, neprobōjnōst, nesrāzmjērnōst; bezākōnīk, nenāvidnīk.

Na temelju izloženog možemo zaključiti ovo: 1. četverosložnih riječi s naglaskom na unutrašnjem slogu ima dvostruko više (4 694) nego s naglaskom na prvom slogu (2 027); 2. najviše četverosložnih riječi s naglaskom na prvom slogu ima s kratkouzlaznim naglaskom (1 790), a najmanje s dugouzlaznim naglaskom (72); 3. od četverosložnih riječi s naglaskom na srednjem slogu ima gotovo podjednak broj s kratkouzlaznim (2 300) i s dugouzlaznim naglaskom (2 394); 4. četverosložnih riječi bez dužine iza naglaska ima znatno više (5 023) nego s dužinom iza naglaska (1 523); 5. iza naglaska se najčešće javlja dužina na prvom (1 015) i drugom slogu (434), a mnogo rjeđe na ostalim slogovima (217).

5. Peterosložne riječi

a) s naglaskom na prvom slogu

kratkosilazni naglasak

a) bez dužine iza naglasaka	25 riječi
b) s dužinom na trećem slogu iza naglasaka	16 riječi
ukupno s kratkosilaznim naglaskom ⁶	41 riječ (1,62%)

kratkouzlazni naglasak

a) bez dužine iza naglasaka	106 riječi
b) s dužinom na trećem slogu iza naglasaka	25 riječi
ukupno s kratkouzlaznim naglaskom ⁷	131 riječ (5,18%)

dugouzlazni naglasak

a) bez dužine iza naglasaka	11 riječi
b) s dužinom na trećem slogu iza naglasaka	5 riječi
ukupno s dugouzlaznim naglaskom ⁸	16 riječi (0,63%)

Ukupno s naglaskom na prvom slogu 188 riječi (7,40% od ukupnog broja peterosložnih riječi).

Primjeri: Čarigradanin, kàmatovati, kàmenovati, lõvorovina, pàljetkovati, pàmetovati, p̀rštenovati, vòjvodovati; Čarigradànka, gòdinovànje, kàmenovànje, kàmatovànje, pàmetovànje, vòjvodovànje; bèsposličiti, čèmpresovina, dèsetkovati, òbradovati, strànputičiti, vùcibatina; kònakovànje, nàpoličàrev, nèblagodàran, nèpravednìkov, p̀rèzimenjàkov; nàpastovati, pròrokovati, rãzlikovati, sãvjetovati, zãvjetovati; nàpastovànje, pròrokovànje, rãzlikovànje, sãvjetovànje, zãvjetovànje.

b) s naglaskom na unutrašnjem slogu

kratkouzlazni naglasak

a) bez dužine iza naglasaka	413 riječi
b) s dužinom na prvom slogu iza naglasaka	38 riječi
c) s dužinom na 1. i 2. slogu iza naglasaka	17 riječi
d) s dužinom na drugom slogu iza naglasaka	84 riječi
e) s dužinom na trećem slogu iza naglasaka	11 riječi
ukupno s kratkouzlaznim naglaskom ⁹	563 riječi (22%)

⁶ Među prikupljenim podacima nalaze se: a) jedan primjer s dužinom na prvom slogu iza naglasaka, b) dva primjera s dužinom na 2. slogu iza naglasaka, c) dva primjera s dužinom na 2. i 3. slogu iza naglasaka, d) dva primjera s dužinom na 1, 2. i 3. slogu iza naglasaka.

⁷ Među prikupljenim podacima nalaze se: a) četiri primjera s dužinom na 1. slogu iza naglasaka, b) dva primjera s dužinom na 2. slogu iza naglasaka, c) dva primjera s dužinom na 4. slogu iza naglasaka, d) dva primjera s dužinom na 3. i 4. slogu iza naglasaka, e) jedan primjer s dužinom na 1. i 3. slogu iza naglasaka.

⁸ Među prikupljenim podacima nalaze se i dva primjera s dužinom na 2. slogu iza naglasaka.

⁹ Među prikupljenim podacima nalazi se i jedan primjer s dužinom na 2. i 3. slogu iza naglasaka.

dugouzlazni naglasak

a) bez dužine iza naglaska	992 riječi
b) s dužinom na prvom slogu iza naglaska	769 riječi
c) s dužinom na 1. i 2. slogu iza naglaska	8 riječi
d) s dužinom na drugom slogu iza naglaska	10 riječi
ukupno s dugouzlaznim naglaskom	1779 riječi (70%)

Ukupno s naglaskom na unutrašnjem slogu 2342 riječi (93% od ukupnog broja peterosložnih riječi).

Sveukupno peterosložnih s naglaskom na prvom i unutrašnjem slogu 2 530 riječi (12% od ukupnog broja riječi).

Primjeri: bezòbraština, Bogòrodica, crvòtočina, jasènovača, obàmirati, ogràniciiti, podùdarati se, zapòstavljati; blagoslòviti, desetòrica, iskobèljati se, kapetànija, namudròvati se, sjekirètina, deveteròstruk; čovjekòljùblje, gospodòvànje, samotòvànje, sirotòvànje, četveronòškè; aleksàndrìjskì, amerìkànskì, kalèndàrskì, korčùlànskì, republìkànskì; cje-pìdlačènje, dobròsrećnik, izùzimànje, obàmìrànje, vodèničàrka, gostoljubìvòst, predu-zimljìvòst; čettnàèsti, devètnàèsti, neùmjerènost, osàmnaèstì; bankrotìrati, blagosìljati, budalàština, deputàcija, dobaćívati, dodijávati, dosađívati, gospodàriti, iskažívati, ispla-ćívati, ispunjávati, nadmudrívati, ocjenjívati, okopávati, prosvjećívati, zagovàrati, zamotá-vati, neprijatèljsstvo; bankrotìránje, blagosìljánje, odbacívànje, dogovàránje, gospodàrènje, dosađívànje, isplaćívànje, nadmudrívànje, ocjenjívànje, pomlađívànje, zagovàránje; dekli-nàcìjskì, konjugàcìjskì, operàcìjskì, reklamàcìjskì; podnàčelnìkov, nadsávjetnikòv.

Na temelju izloženog možemo zaključiti ovo: 1. peterosložne riječi u mnogo većoj mjeri imaju naglasak na unutrašnjem slogu (93%), nego na prvom slogu (7%); 2. peterosložne riječi nemaju dugosilaznog akcenta na prvom slogu (u N jd. ili u infinitivu); 3. od peterosložnih riječi s naglaskom na prvom slogu najviše ima s kratkouzlaznim naglaskom (131), a najmanje s dugouzlaznim (16); 4. od peterosložnih riječi s naglaskom na unutrašnjem slogu ima trostruko više riječi s dugouzlaznim akcentom (1 779), nego s kratkouzlaznim (563); 5. peterosložnih riječi bez dužine iza naglaska ima znatno više (1 547), nego s dužinom iza naglaska (983); 6. kod peterosložnih riječi najčešće se javlja dužina na prvom slogu iza naglaska (807), a mnogo rjeđe na ostalim slogovima (176).

6. Šesterosložne riječi

a) s naglaskom na prvom slogu

kratkouzlazni naglasak

a) bez dužine iza naglaska	5 riječi
b) s dužinom na 4. slogu iza naglaska	2 riječi
ukupno s kratkouzlaznim naglaskom	7 riječi (3,60%)

b) s naglaskom na unutrašnjem slogu

kratkouzlazni naglaasak

a) bez dužine iza naglaska	44 riječi
----------------------------	-----------

b) s dužinom na prvom slogu iza naglaska	4 riječi
c) s dužinom na drugom slogu iza naglaska	4 riječi
d) s dužinom na trećem slogu iza naglaska	1 riječ
ukupno s kratkouzlaznim naglaskom	53 riječi (27%)

dugouzlazni naglasak

a) bez dužine iza naglaska	75 riječi
b) s dužinom na prvom slogu iza naglaska	60 riječi
ukupno s dugouzlaznim naglaskom	135 riječi (69%)

Ukupno s naglaskom na unutrašnjem slogu 188 riječi (96% od ukupnog broja šesterosložnih riječi).

Sveukupno šesterosložnih riječi s naglaskom na prvom i na unutrašnjem slogu 195 (0,090% od ukupnog broja zabilježenih riječi).

Primjeri: hàrambašovati, òskorušovača, òskorušovina; hàrambašovanje, pàrakamilàvka; četnaestero, jedànaestero, sedàmnaestero, umìvaonica, izvitòperiti se, polugòdišnjica, dvanaestòrica, kukuruzòvina, pedesetòrica, porazgovòriti se, prijateljèvati; devedèsetero, prijateljèvànje; bogobojàžljivòst; brzopàlanačkì; nagomilàvati, predohranjívati, preobražávati, preporučívati, prigotovljávati, pripitomljávati, rasprostranjívati, razveseljávati, upotrebljávati, upropašćívati, utamanjívati, uveseljávati, zakukurijèkati, zaokružívati; izjednačívànje, nagomilávànje, preobražávànje, pripitomljávànje, razbarušívànje, razveseljávànje, upotrebljávànje, utamnjevànje, zaokružívànje.

Na temelju izloženog možemo zaključiti ovo: 1. šesterosložne riječi mogu imati na prvom slogu samo kratkouzlazni naglasak; 2. šesterosložnih riječi s naglaskom na unutrašnjem slogu ima znatno više (188) nego s naglaskom na prvom slogu (7); 3. šesterosložnih riječi bez dužine iza naglaska ima mnogo više (124) nego s dužinom iza naglaska (71); 4. dužina u šesterosložnim riječima najčešće dolazi na prvom slogu iza naglaska (64), a mnogo rjeđe na ostalim slogovima (7).

7. Sedmerosložne riječi

a) s naglaskom na unutrašnjem slogu

kratkouzlazni naglasak

a) bez dužine iza naglaska	1 riječ
b) s dužinom na 3. slogu iza naglaska	1 riječ
ukupno s kratkouzlaznim naglaskom	2 riječi (20%)

dugouzlazni naglasak

a) bez dužine iza naglaska	6 riječi
b) s dužinom na prvom slogu iza naglaska	2 riječi
ukupno s dugouzlaznim naglaskom	8 riječi (80%)

Ukupno sedmerosložnih riječi 10 (0,0048% od ukupnog broja zabilježenih riječi).

Primjeri: mitropòlitovati; mitropòlitovànje; osiromašávati, poisprevaljívati, poisrazbo-
lijèvati se, pojednostavnjívati; osiromašávànje, pojednostavljívànje.

Na temelju navedenih podataka možemo zaključiti ovo: 1. sedmerosložnih riječi ima najmanje; 2. sedmerosložne riječi nemaju naglasak na prvom slogu; 3. najveći broj sedmerosložnih riječi nema dužine iza naglasak (7), dok mnogo manji broj ima dužinu iza naglasak (3); 4. dužine se kod sedmerosložnih riječi nalaze na prvom ili trećem slogu iza naglasak.

Zaključak

S obzirom na broj slogova možemo naglašene riječi poredati ovako: 1. trosložne riječi 6 816 (32%), 2. četverosložne riječi 6 721 (32%), 3. dvosložne riječi 3 913 (19%), 4. peterosložne riječi 2 530 (12%), 5. jednosložne riječi 578 (3%)¹⁰, 6. šesterosložne riječi 195 (0,92%), 7. sedmerosložne riječi 10 (0,047%). Najviše ima četverosložnih i trosložnih riječi, a najmanje sedmerosložnih i šesterosložnih.

Ukupno zabilježenih riječi 20 763.

Kod jednosložnih i dvosložnih riječi naglasak je uvijek na prvom slogu. Kod trosložnih riječi naglasak je najčešće na prvom, a rjeđe na unutrašnjem slogu. Kod četverosložnih, peterosložnih i šesterosložnih riječi naglasak je najčešće na unutrašnjem slogu, a rjeđe na prvom slogu. Sedmerosložne riječi mogu imati naglasak samo na unutrašnjem slogu.

Najviše riječi ima kratkouzlazni naglasak (9 476 – 45%), od čega 3 717 riječi ima naglasak na unutrašnjem slogu. Poslije riječi s kratkouzlaznim naglaskom slijede po redu: riječi s dugouzlaznim naglaskom (6 589 – 31%), od čega 4 708 riječi ima naglasak na unutrašnjem slogu; riječi s kratkosilaznim naglaskom (3 890 – 18%) i na koncu riječi s dugosilaznim naglaskom (808 – 3,90%). Mnogo veći broj riječi s uzlaznim naglascima možemo donekle objasniti time što prefiksi najčešće imaju kratkouzlazni naglasak, i što uzlazni naglasci mogu stajati i na prvom i na unutrašnjem slogu, dok silazni naglasci mogu stajati samo na prvom slogu.

U hrvatskom književnom jeziku ima mnogo više riječi bez dužine iza naglasak (70%) nego s dužinom iza naglasak (30%). Dužina se najčešće javlja na prvom slogu iza naglasak (4 249). Poslije prvog sloga dužina najčešće dolazi na drugom slogu (924), zatim na 1. i 2. slogu (616), na 3. slogu (145), na 2. i 3. slogu (23), na 1. i 3. slogu (5) i na 4. slogu (2). Taj raspored dužina možemo donekle objasniti i brojem slogova u riječi: dužina na prvom slogu može se javljati kod svih dvosložnih i višesložnih riječi, dužina na trećem slogu iza naglasak može se javljati samo kod riječi od četiri i više slogova, dužina na četvrtom slogu može se javljati samo kod riječi od pet i više slogova.

Završetak sloga

S obzirom na završetak dijelimo slogove na otvorene (koji završuju samoglasnikom) i zatvorene (koji završuju suglasnikom). Naglašeni slogovi u hrvatskom književnom jeziku najčešće su otvoreni, što ćemo vidjeti ih priloženog popisa.

¹⁰ U taj broj nisu uračunate nenaglašene jednosložne riječi (enklitike i proklitike), s kojima bi se taj broj znatno povećao.

1. *Otvoreni slog*

Najviše naglašenih otvorenih slogova završava na -a, a najmanje na samoglasno -r, što ćemo vidjeti iz ovog prikaza:

na -a završavaju slogovi	u 5191 riječi (811+48+980+566+1339+1447). ¹¹
na -o " "	u 4211 riječi (407+20+1431+977+1339+37).
na -i " "	u 2874 riječi (410+32+323+246+240+1623).
na -e " "	u 2587 riječi (487+30+697+200+566+607).
na -u " "	u 1995 riječi (440+28+554+277+294+402).
na -r " "	u 602 riječi (184+9+131+99+78+101).

Iz navedenog popisa možemo zaključiti da najviše riječi s otvorenim slogom ima dugozlazni naglasak na unutrašnjem slogu (4 217), zatim kratkouzlazni naglasak na prvom slogu (4 116), a najmanje takvih riječi ima dugosilazni naglasak (167).

2. *Zatvoreni slog*

na -s završavaju slogovi	u 880 riječi (263+49+303+51+137+77).
na -d " "	u 433 riječi (97+39+205+21+47+24).
na -t " "	u 420 riječi (157+33+139+20+47+24).
na -z " "	u 422 riječi (68+21+254+43+21+15).
na -š " "	u 396 riječi (157+6+103+36+37+57).
na -r " "	u 391 riječi (55+86+126+27+57+40).
na -n " "	u 316 riječi (55+57+78+20+77+29).
na -k " "	u 282 riječi (85+49+75+29+31+13).
na -v " "	u 275 riječi (48+53+65+34+40+35).
na -p " "	u 253 riječi (92+18+61+27+25+30).
na -b " "	u 196 riječi (66+15+82+19+10+4).
na -m " "	u 168 riječi (41+29+50+11+32+5).
na -g " "	u 157 riječi (46+20+45+10+14+22).
na -j " "	u 154 riječi (20+61+33+23+5+12).
na -č " "	u 110 riječi (63+18+13+8++8+0).
na -ž " "	u 99 riječi (25+16+29+10+16+3).
na -c " "	u 83 riječi (67+3+6+0+3+4).
na -l " "	u 78 riječi (23+21+23+4+1+6).
na -h " "	u 61 riječi (20+7+5+6+12+11).
na -ć " "	u 43 riječi (24+4+3+0+7+5).
na -lj " "	u 38 riječi (7+16+1+1+3+10).

na -nj	”	”	u 20 riječi (11+4+4+1+0+0).
na -f	”	”	u 9 riječi (5+0+1+3+0+0).
na -đ	”	”	u 8 riječi (3+5+0+0+0+0).
na -dž	”	”	u 1 riječi (0+0+1+0+0+0).

Iz navedene tabele vidimo da u zatvorenom slogu najviše riječi ima kratkouzlazni naglasak na prvom slogu (1 705), zatim kratkosilazni naglasak (1 498), a najmanje riječi ima dugouzlazni naglasak na srednjem slogu (426).

Napomena: Među riječima iz toga popisa vrlo mnogo ima glagola složenih s prefiksom: 1. s kratkouzlaznim naglaskom 1 626, 2. s dugouzlaznim naglaskom 4 109.

U popisu se nalazi i oko 715 složenih riječi: 509 riječi s kratkouzlaznim naglaskom, 145 riječi s kratkosilaznim i 61 riječ s dugouzlaznim naglaskom.

Sažetak

Stjepan Sekereš, prof. u m., Osijek

UDK 801.612:808.62, izvorni znanstveni članak, primljen za tisak 13. veljače 1983.

In diesem Aufsatz wird dargestellt in welcher Menge und an welchem Platz einzelne Akzente und Längen den Wörtern der Kroatischen Schriftsprache erscheinen.

¹¹ Brojevi u zagradi označuju ovaj redoslijed naglasaka (koji imaju spomenute riječi): 1. kratkosilazni naglasak, 2. dugosilazni naglasak, 3. kratkouzlazni naglasak na prvom slogu, 4. kratkouzlazni naglasak na unutrašnjem slogu, 5. dugouzlazni naglasak na prvom slogu, 6. dugouzlazni naglasak na unutrašnjem slogu.